

ประเพณีเดือน 4 เป็ง

ประวัติความเป็นมา

ประเพณีเดือน 4 เป็ง เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ จากการบอกเล่าของพ่อหลวงเจริญ บ้านช่างคำ (หมู่ 4) ทำให้ทราบว่า เป็นการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยการทำบุญด้วยข้าวใหม่ที่ได้จากการทำนา หรือที่เรียกว่าทำบุญทานข้าวใหม่ และเพื่อระลึกถึงบุญคุณของควายที่ได้ใช้แรงงานตั้งแต่เริ่มจากการไถนา จนถึงการลากเอาข้าวไปเก็บไว้ในยุ้ง ประเพณีนี้ถือเป็นประเพณีที่โบราณในท้องถิ่นล้านนาอีกอย่างหนึ่งที่ยังคงหลงเหลือมีอยู่น้อยแล้ว จนทำให้บางครั้งก็เรียกประเพณีนี้ว่า การเรียกขวัญควาย

สำหรับในตำบลบ้านแหวนที่ในอดีตอาชีพหลักได้แก่การทำนา และปัจจุบันพื้นที่นาที่เริ่มหดหายไปหลายสภาพเป็นร้านค้าทางศิลป์ สวนลำไย และโรงงานหัตถกรรมเป็นส่วนใหญ่ วัควายที่เคยมีก็ทำให้เห็นได้ยาก จึงทำให้ประเพณีนี้จึงเป็นแค่ภาพความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่ต้องการจะให้คนรุ่นปัจจุบันได้สัมผัสกับความงดงามของประเพณีและพิธีกรรมนี้ ในอดีตชุมชนทุกชุมชนในตำบลบ้านแหวนจะจัดประเพณีนี้ขึ้นในช่วงเดือน 3 และเดือน 4 ซึ่งมีขั้นตอนที่น่าสนใจดังนี้

พิธีเรียกขวัญควาย

ก่อนจะเข้าเดือนเกี๋ยง (.....) ที่ทำนา ไถนา หว่านนา ชาวบ้านก็จะทำพิธีกรรมมัดมือควาย พิธีกรรมนี้เริ่มต้นโดยการนำควายมาเตรียมไว้ในคอก จัดเตรียมกรวยดอกไม้ น้ำขมิ้นส้มป่อย ด้ายสีขาว หญ้า ฟางข้าว เมื่อเตรียมเสร็จแล้วก็ให้นำสิ่งของเหล่านี้มาวางไว้ต่อหน้าควาย หลังจากนั้น ปุจารย์ (อาจารย์หรือคนทำขวัญ) ก็จะกล่าวคำเรียกขวัญควาย บายศรีสู่ขวัญที่ได้ช่วยชาวนาได้ปลูกข้าว

พอขึ้นเดือน 4 จะเริ่มมีการเก็บเกี่ยวข้าว ก็จะจัดให้มีการทำบุญ โดยนำเอาข้าวใหม่ที่ได้หลังจากการเก็บเกี่ยวไปทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเรียกว่าพิธีตาน (ทาน) ข้าวใหม่ โดยพิธีนี้ถือว่ามีความสำคัญมาก จะเริ่มตั้งแต่ก่อนที่จะถึงวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 หนึ่งวัน คือวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 4 ชาวบ้านก็จะนำเอาไม้จี้ (เป็นไม้ที่หายาก คุณสมบัติของไม้ชนิดนี้เมื่อนำมาเผาไฟแล้วจะแตกเอง) เอามาวางสุ่มรวมกันไว้แล้วก่อกองไฟหน้าพระพุทธรูปเพื่อทำการบูชา

พอเช้าวันรุ่งขึ้นคือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 แต่ละหลังคาเรือนก็จะเตรียมขันตอกดอกไม้เตรียมข้าวใหม่ ข้าวเปลือกไปรวมกันที่ลานหน้าหมู่บ้านจากนั้นก็นำเอาตุงไปปักไว้บนกอข้าวเหล่านั้น พระสงฆ์ก็จะให้พรก็ถือว่าเสร็จพิธี

ปัจจุบันประเพณีเรียกขวัญควายนี้อาจเริ่มหายไปเพราะสภาพสังคมรวมทั้งการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังคงมีการอนุรักษ์ประเพณีนี้ไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และไว้เป็นแหล่งการท่องเที่ยวสำหรับให้เยาวชนและนักท่องเที่ยวได้ศึกษา เช่น ที่บ้านแม่คนிட อ.สันป่าตอง จะมีพิธีการทำบายศรีสู่ขวัญควายทุกปี หรือที่หมู่บ้านควายไทย อ.แม่ริม จ. เชียงใหม่

รูปภาพประกอบประเพณีเดือนสี่เป็ง

คณะวิจัยสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญา

ครูภูมิปัญญาประจำตำบลให้ข้อมูล
ประเพณีเดือนสี่เป็ง

